

Загальний строк, у який неплатоспроможність вважається поточною – один квартал + один місяць = 120 днів. В подальшому неплатоспроможність є критичною і свідчить про потенційне банкрутство або – загрозу неплатоспроможності.

Незвернення з заявою про банкрутство боржника – форма обману, яка є забороненою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс України з процедур банкрутства. Відомості Верховної ради України. 2019. №19 (10.05.2019). ст. 74.
2. Господарський процесуальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 6, ст.56.
3. Цивільний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356.
4. Постанова Верховного Суду від 14.09.2021 у справі № 902/1023/19, URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99860458>.
5. Постанова Верховного Суду 15.06.2021 у справі № 910/2971/20, URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97903200>.
6. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.

Свінцицький Андрій Вікторович,
директор ІСТЕ СБУ,
к.ю.н., заслужений юрист України
м. Київ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ДОВЕДЕННЯМ ДО БАНКРУТСТВА

На сьогоднішній день в Україні, як і у всьому світі, зростає кількість кримінальних правопорушень, пов'язаних з доведенням до банкрутства суб'єктів господарської діяльності. Ця проблема має негативний вплив на економічну безпеку держави. Доведення до банкрутства, згідно чинного Кримінального кодексу України, кваліфікується як кримінальне правопорушення, передбачене ст. 219 Кримінального кодексу України [1].

Як показує аналіз статистичної звітності за 2017-2021 роки, оприлюдненої на офіційному сайті Офісу Генерального прокурора України, основні показники розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 219 Кримінального кодексу України, – такі (Табл.1).

Розслідування кримінальних правопорушень щодо доведення до банкрутства суб'єкта господарської діяльності характеризується значними труднощами, які зумовлені необхідністю використання спеціальних знань, також варто зазначити, що більшість таких кримінальних правопорушень є багатоепізодними та можуть мати міжнародний характер.

Таблиця 1

Показники роботи	2017 Рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік (січень- листопад)
Обліковано кримінальних правопорушень у звітному періоді	59	29	31	26	21
Кримінальні правопорушення, у яких особам вручено повідомлення про підозру	1	0	0	0	0
Кримінальні правопорушення у провадженнях, досудове розслідування у яких зупинено відповідно до ст. 280 Кримінального процесуального кодексу України	0	2	0	0	0
Кримінальні правопорушення, за якими провадження направлені до суду	0	0	0	0	0
Кримінальні правопорушення, у яких провадження закрито	17	16	7	7	4
Кримінальні правопорушення, у яких на кінець звітного періоду рішення не прийнято (про закінчення або зупинення)	59	27	30	26	21

Дослідженням кримінальних правопорушень, пов'язаних із банкрутством, займалися такі вітчизняні вчені, як Ю.Б. Грек, О.О. Круглова, Н.М. Ляпунова, О.Г. Фролов. А от питання використання спеціальних знань при розслідуванні кримінальних правопорушень щодо доведення до банкрутства, у сучасній літературі описане недостатньо, а отже, потребує детального вивчення.

Процес розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із доведенням до банкрутства, супроводжується вивченням та дослідженням великої кількості документів, які характеризують фінансово-господарську діяльність суб'єкта господарювання. Саме тому й виникає необхідність використання спеціальних знань при розслідуванні такого виду кримінальних правопорушень.

«О.А. Ейсман зазначав, що спеціальними знаннями є незагальновідомі та незагальнодоступні, тобто такі, що не мають значного поширення й котрими володіє досить обмежене коло спеціалістів» [2, с. 219].

«В.Ю. Шепітько акцентує увагу на тому, що спеціальні знання – це сукупність сучасних знань в окремій галузі науки, техніки, мистецтва чи ремесла» [3, с. 11].

При розслідуванні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 219 Кримінального кодексу України, в переважній більшості призначається судово-економічна експертиза.

У науковій літературі наведено таке визначення поняття «економічна експертиза» – це «документальне підтвердження (дослідження) закономірностей утворення, відображення в реєстрах бухгалтерського обліку, та у звітності інформації щодо показників господарської діяльності підприємств, дослідження правильності і повноти формування доходів, витрат і результатів діяльності, формування активів, зобов'язань та власного капіталу, банкрутства та ліквідації підприємств, орендних відносин, наявності та розміру понесених збитків, оподаткування, включаючи трансферне ціноутворення, кредитування та здійснення інших фінансових операцій, пов'язаних з рухом грошових коштів» [4, с. 326].

Амеліна А. визначає, що «судово-економічна експертиза – це дослідження фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання, що в межах чинного законодавства здійснює особа, яка має спеціальні знання в галузі бухгалтерського обліку, з метою подання висновку стосовно кола питань, поставлених органами досудового розслідування чи суду. Відповідно, завданнями судово-економічної експертизи авторка виокремлює:

визначення документальної обґрунтованості розміру нестачі або надлишків товарно-матеріальних цінностей і грошових коштів, періоду й місця їх утворення;

визначення документальної обґрунтованості оформлення операцій з отримання, зберігання, виготовлення, реалізації товарно-матеріальних цінностей;

визначення документальної обґрунтованості відображення в обліку операцій із нарахування та виплати заробітної плати, інших виплат;

установлення відповідності чинному законодавству відображення в податковому обліку доходів і витрат за фінансово-господарськими операціями, що підлягають оподаткуванню податком на прибуток» [5, с. 132-135].

Відповідно до Переліку видів судових експертиз та експертних спеціальностей, за якими присвоюється кваліфікація судового експерта фахівцям експертних підрозділів Служби безпеки України (Додаток 4 до Положення про експертно-кваліфікаційну комісію Служби безпеки України та атестацію судових експертів, затвердженої наказом ЦУ Служби безпеки України від 24.12.2014 № 855), видами економічної експертизи є: «дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку та звітності; дослідження документів про економічну діяльність підприємств і організацій; дослідження документів фінансово-кредитних операцій» [6].

Умовами проведення економічної експертизи при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних із доведенням до банкрутства визначають:

потребу документального та нормативного обґрунтування виявлених ознак доведення до банкрутства;

обґрунтування суми матеріальної шкоди, завданої державі чи кредитору внаслідок дій з доведення до банкрутства.

Для проведення економічної експертизи з питань пов'язаних з доведенням суб'єкта господарської діяльності до банкрутства, експерту надають документи, що були вилучені під час обшуку, зокрема:

баланс (звіт про фінансовий стан);

звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід);

звіт про рух грошових коштів;

звіт про власний капітал;

примітки до річної фінансової звітності;

виписки про рух коштів по банківському рахунку;

акт звірки взаєморозрахунків із контрагентами;

установчі документи;
інші документи, що містять інформацію, яка стосується предмету дослідження.

Аналіз Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень в систему Служби безпеки України, затвердженої наказом ЦУ Служби безпеки України від 29.05.2015 № 371 (Додаток 3), дає нам можливість визначити перелік типових питань, які можуть бути поставлені на вирішення експерту при розслідуванні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 219 Кримінального кодексу України [7]:

Чи підтверджується документально розмір нестачі товарно-матеріальних цінностей на підприємстві, встановлений за актом інвентаризації на певну дату?

Чи підтверджується документально розмір збитків банку, визначений в акті перевірки (зазначається суб'єкт контролю), внаслідок необґрунтованої видачі, неповернення кредиту за угодою (номер, дата)?

Які основні економічні показники (ліквідності, платоспроможності, рентабельності) діяльності підприємства (зазначається назва підприємства) характеризують його фінансовий стан?

Чи підтверджується документально нецільове використання Позичальником (зазначається назва ю/о Позичальника) кредитних коштів, отриманих за кредитним договором (зазначаються реквізити договору)?

Чи мають показники фінансово-економічного стану підприємства (зазначається назва підприємства) на звітну дату (зазначається дата) ознаки доведення до банкрутства, фіктивного банкрутства, прихованого банкрутства?

Чи підтверджується документально заборгованість за поставлені підприємству (зазначається назва підприємства) товарно-матеріальні цінності, виконані роботи (надані послуги) за договором (зазначається номер та дата договору) станом на (зазначається дата)? Якщо так, то в якому розмірі?

Чи підтверджується документально встановлена контролюючим органом (зазначається орган, назва, номер та дата документа) нестача (надлишки) грошових коштів у касі підприємства (установи, організації) (зазначається назва підприємства (установи, організації)) на певну суму (зазначається сума) на певну дату (зазначається дата)?

Чи підтверджується відображена в бухгалтерському обліку підприємства (зазначається назва підприємства) дебіторська/кредиторська заборгованість первинними документами бухгалтерського обліку?

Таким чином, варто зазначити, що при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних із доведенням до банкрутства суб'єкта господарської діяльності, проведення економічної експертизи на стадії досудового розслідування є обов'язковим. Зазначена вище експертиза здійснюється з метою встановлення зловживань суб'єктом господарської діяльності при веденні бухгалтерського, податкового обліку та звітності; порушення методики і нормативів при плануванні, фінансуванні й кредитуванні господарської діяльності; заподіяння підприємницькій діяльності матеріальної

шкоди або перешкоджання своєчасному виявленню фактів, які призводять до неефективності, збитковості виробництва, порушення у сфері оподаткування та трансферного ціноутворення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України. Редакція від 05.01.2022 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 09.01.2022).
2. Эйсман А. А. Заключение эксперта. Структура и научное обоснование. Москва, 1967. 219 с.
3. Шепітько В.Ю. Проблеми використання спеціальних знань крізь призму сучасного кримінального судочинства в Україні. Судова експертиза. 2014. № 1. 11 с.
4. Судові експертизи в процесуальному праві України : навч. посіб./ за заг. ред. О. Г. Рувіна. Київ : Видавництво Ліра-К, 2019. 326 с.
5. Амеліна А. С. Поняття, сутність та процесуальний порядок підготовки та призначення судово-економічної експертизи. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2018. Вип. 3. Т. 2. С. 132–135.
6. Про затвердження Положення про експертно-кваліфікаційну комісію Служби безпеки України та атестацію судових експертів. Наказ ЦУ Служби безпеки України від 24.12.2014 № 855;
7. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень в систему Служби безпеки України. Наказ ЦУ Служби безпеки України від 29.05.2015 № 371.

Слєсар Тетяна Миколаївна

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку та оподаткування
НУБіП України, м. Київ, Україна

Данілочкіна Оксана Валеріївна

кандидат економічних наук,
провідний науковий співробітник ВБД ЛЕД
КНДІСЕ, м. Київ, Україна

РОЛЬ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В СПРАВАХ ПРО БАНКРУТСТВО

Фінансовий стан підприємств на сучасному етапі в певній мірі є неоднозначним та викликає сумніви через застосування різноманітних підходів до його визначення. Тому виникають, як реальні так і фіктивні, ризики погіршення фінансового стану. Діапазон такого погіршення може бути настільки значним, що виникне недопустиме падіння платоспроможності – створиться ситуація штучного банкрутства.

Доведення до банкрутства навмисними діями посадових осіб безумовно є економічним злочином. Кінцева мета такого викривлення інформації, як